

Соціологія колективної пам'яті

Опис курсу

Дисципліна «Соціологія колективної пам'яті» є вибірковою навчальною дисципліною, розробленою для освітньо-професійної програми бакалаврського рівня «Бізнес-соціологія» зі спеціальності 054 «Соціологія», яка викладається у 7 семестрі в обсязі 4 кредитів за Європейською Кредитною Трансферною Системою (ECTS).

Навчальна дисципліна «Соціологія колективної пам'яті» присвячена вивченню основних категорій пам'яті, зокрема індивідуальній та колективній. Колективна пам'ять та історична свідомість як і індивід швидко змінюються та трансформуються. Дискусії навколо питань колективної та історичної пам'яті розпочалися ще в першій половині ХХ століття, з появою праць М.Альббакса/Гальббакса. Протягом останніх кількох років істотно посилилося наукове зацікавлення проблемами пам'яті та ідентичності, спровоковане розвитком нових міждисциплінарних ділянок. У зв'язку з цим сформувався широкий спектр термінів, що концептуалізують феномени соціального конструювання минулого: "групова/індивідуальна пам'ять", "соціальна пам'ять", "колективна пам'ять", "національна пам'ять", "історична свідомість". Колективна пам'ять завжди вмонтована в конкретний соціальний досвід і у такий спосіб тісно пов'язана з часовими та просторовими уявленнями. На бачення власного минулого дуже впливає те, чим і ким ми є сьогодні. Центральною проблемою статті є теоретична реконструкція уможливлених пошуків сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками підвалин феномену колективної пам'яті.

Мета та завдання навчальної дисципліни: ознайомити студентів з сучасними теоретичними дискусіями у ділянці досліджень історії та пам'яті; розглянути широкий спектр теоретичних підходів та методів дослідження процесів формування історичної пам'яті; розглянути низку case studies та провести низку міні-досліджень, що сприятиме переведенню теоретичних знань студентів у практичну площину; навчити студентів досліджувати соціальні прояви феномену історичної пам'яті та механізми її формування.

Вимоги до знань та вмінь після успішного завершення курсу студент повинен:

знати: розуміти місце основних теоретичних підходів до вивчення соціальних проявів пам'яті у сучасній системі гуманітарних та соціальних наук (зокрема соціології, історії та культурології); розуміти зв'язок між ключовими соціальними інститутами та процесами формування історичної пам'яті; володіти ключовими концепціями феноменів пам'яті та соціального конструювання історичного минулого та необхідною термінологією.

вміти аналізувати і порівнювати ключові концепції феноменів пам'яті та соціального конструювання історичного минулого, самостійно поводити соціологічні дослідження у згаданій ділянці, добирати та комбінувати різні тактики практично-соціологічних досліджень, адекватні до цілей та завдань наукового проекту; описати процеси соціального конструювання історичного минулого, політики пам'яті в міському просторі, ритуали комеморації, зв'язок історичної пам'яті і масової культури, аналізувати роль музеїв та освітньої системи у процесах формування історичної свідомості.

Зміст понять: "групова/індивідуальна пам'ять", "соціальна пам'ять", "колективна пам'ять", "національна пам'ять", "історична свідомість", "історична ментальність", "репрезентація минулого", "місця пам'яті", "усна історія", "жива історія", «внутрішня деколонізація пам'яті» «зовнішня деколонізація пам'яті», «місця пам'яті» тощо.

Рекомендована література:

Основна література:

- 1.Нора П'єр. Теперішнє, нація, пам'ять / П'єр Нора; пер. із фр. А. Рєпи - К.: ТОВ «Видавництво «Кліо». 2014, 272 с. ISBN: 978-617-7023-09-7
- 2.Нора П. Всесвітнє торжество пам'яті [Електронний ресурс] / П'єр Нора // Недоторканий запас. – 2007. – № 2–3 (40–41). – Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/item/0015266>.
- 3.Pierre Nora, "Between Memory and History: *Les Lieux de Memoire*," *Representations*, no. 26 (Spring 1989): 7-25

4. Моріс Альбвакс. Колективна та історична пам'ять // [НЗ №40-41 \(2-3/2005\)](http://www.nz-online.ru/index.phtml?cid=10010434) // <http://www.nz-online.ru/index.phtml?cid=10010434>

Додаткова література:

1. Бурейчак Т. «Козак» як гендерно-національний маркер української консюмеристської культури // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. - Т.2. - Харків, 2006. - С.241-248.
2. Клаудія Фішер, “Чи можна писати історію без героїчного пафосу? Нотатки нав'язні перевіркою кращих учнівських конкурсних робіт з історії України,” С. 211-224.
3. Малес Л. Свята в українському суспільстві // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. - Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім.В.Н.Каразіна, 2003. - С. 486-490.
4. Микола Рябчук, “Колоніальна спадщина і советська спадковість,” *Від Малоросії до України: парадокси запізненого націєтворення*. Київ, 2000.173-193.
5. Оксана Міхеєва. Пам'ятники для забуття. *Критика*, Рік X. № 9. - С.6-9.
6. Ріхтман-Аугуштин Д. Про конструкцію традиції у наші дні: ритуали, символи і конотації часу // *Ритуал. Студії з інтегральної культурології. Спеціальний випуск “Наукових Зошитів” – 1999*. - №2. - С. 75-84.
7. Серєда В. Конструювання образу іншого та історичної ідентичності в Україні і Польщі: порівняльно-текстуальний аналіз шкільних підручників з історії // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Харків, 2003. - С. 270-276 (0,5 др. арк.)
8. Серєда В. Означення героїчного минулого і політика національної ідентичності: за матеріалами львівського дослідження // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Харків, 2004. 0.5 арк.
9. Серєда В. Аналіз зв'язку преференцій респондентів Львова і Донецька щодо національного минулого з їх соціально-демографічними характеристиками // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Харків, 2006. (0.5 арк.)
10. Серєда В. Історичний дискурс в офіційних промовах президентів України і Росії // *Соціологія: теорія, методи маркетинг*. - 2006. - №3. - С. (1 арк.)
11. Серєда В. Стосунки Сходу та Заходу України: історичні ідентичності і націєструктуруючі процеси // *Стосунки Сходу та Заходу України: минуле, сьогодення та майбутнє*. - Луганськ, 2006. - С.183-196 (частина про свята)
12. Ярослав Грицак, “Як викладати історію України після 1991 р.?” Українська історична дидактика. Міжнародний діалог. Фахівці різних країн про сучасні українські підручники з історії. Київ, ?. С. 63-74.
13. Catherine Wanner, *Burden of Dreams: History and Identity in Post-Soviet Ukraine*. Pennsylvania, 1998, pp. 121-199.
14. Daniel J. Sherman and Irit Rogoff, “Introduction,” in Daniel J. Sherman and Irit Rogoff eds., *Museum Culture. Histories. Discourses. Spectacles*. London, 1994, pp. ix-xx.
15. Eric Hobsbawm, “Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914,” in Eric Hobsbawm and Terence Ranger eds., *Invention of Tradition*. Cambridge, 1983, pp. 263-309.
16. Serhy Yekelchuk, “Creating a Sacred Place: The Ukrainophiles and Shevchenko's Tomb in Kaniv (1861-ca. 1900),” *Journal of Ukrainian Studies*, Vol. 20, No. 1-2 (Summer-Winter 1995): 15-32.
17. Seth Koven, “The Whitechapel Picture Exhibitions and the Politics of Seeing,” in Daniel J. Sherman and Irit Rogoff eds., *Museum Culture*. Pp. 22-48.
17. Мозгова, Н. Г. Соціальний вимір колективної пам'яті / Н. Г. Мозгова // *Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія : зб. наук. праць*. - Київ : НАУ. - 2021. - № 2 (34). - С. 20-23.

Додаткова література (Інтернет-джерела):

1. “How Real is the Reality in Documentary Film?” Jill Codmilow in conversation with Ann-Loise Shapiro, *History and Theory*, Vol. 36. No. 4 (Decem. 1997):, pp. 80-101.

2. Adam J. Lerner, "The Nineteenth-Century Monument and the Embodiment of National Time," Ed. By Marjorie Ringrose and Adam J. Lerner. *Reimagining the Nation*. Buckjngnam – Philadelphia, 1993, pp. 176-196.
3. Antoine Prost, "Verdun," *Ibidem*, pp. 377-404.
4. Christian Amalvi, "Bastille Day: From *Dies Irae* to Holiday," in *Realms of Memory. The Construction of the French Past*. Under the Direction of Pierre Nora. New York, 1998. pp. 117-162.
5. Christopher Clark, "The Wars of Liberation in Prussian Memory: Reflections on the Memorialization of War in Early Nineteenth-Century Germany," *The Journal of Modern History*, Vol. 68 (September 1996): 550-576.
6. David Cannadine, "The Context, Performance, and the Meaning of Ritual: The British Monarchy and the "Invention of Tradition", c. 1820-1977," in Eric Hobsbawm and Terence Ranger eds., *Invention of Tradition*. Cambridge, 1983, pp. 101-164.
7. Denis Youngblood, "A War Remembered: Soviet Films of the Great Patriotic War," *American Historical Review*, Vol. 106 (June 2001): pp. 839-856.
8. Eric Hobsbawm, "Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914," in Eric Hobsbawm and Terence Ranger eds., *Invention of Tradition*. Cambridge, 1983, pp. 263-309.
9. Frank Manchel, "A Real Witness: Steven Spielberg's Representation of the Holocaust in *Shindler's List*," *The Journal of Modern History*, Vol. 67 (March 1995): 80-100.
10. Geoff Eley, "Finding the People's War: Films, British Collective Memory, and World War II," *American Historical Review*, Vol. 106 (June 2001): pp. 818-838.
11. Georg G. Iggers, „Użycia i nadużycia historii: o odpowiedzialności historyka w przeszłości i obecnie,” *Pamięć, etyka i historia. Anglo-amerykańska teoria historiografii lat dziewięćdziesiątych*. Pod. red. E. Domańskiej. Poznań, 2002. S. 105-116.
12. Henri Loyrette, „The Eiffel Tower,” *Ibidem*, pp. 349-376.
13. James E. Young, "The Biography of a Memorial Icon: Nathan Rapoport's Warsaw Ghetto Monument," *Representations*, (Spring 1989): 69-106.
14. Козеллек Р., Шерер Ю., Сігов К. Історичні пошуки ідентичності. – Київ: Дух і літера, 2004. – 144 с.
15. Яковенко Н., "Образ поляка в українській історичній белетристиці," *Україна-Польща. Історична спадщина і суспільна свідомість*. Київ, 1993. С. 125-132.
16. Кігурадзе Н., "Чи може і повинен індивід стати предметом історії в колишніх радянських школах? Погляд на питання з точки зору суспільства на зламі," *Українська історична дидактика*. С. 168-173.